

Iz perspektive tijela

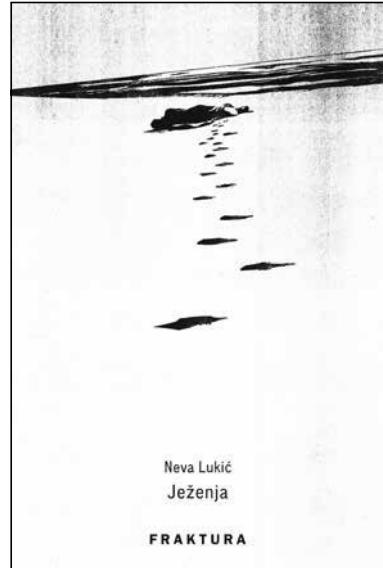
Neva Lukić

Ježenja

Frakturna, Zagreb, 2020.

Svijet nije dovršen, dapače, nekad se čini da je samo veliki prekrivač za prazninu koja je unutar njega. Tu prazninu pokušava nadopuniti ili barem upozoriti na nju – sama poezija. No, možda je i poezija – uopće sam naš jezik – samo još jedan prekrivač za prazninu, možda su, nadalje, svijet i poezija samo konkretni znakovi onoga odsutnog, jedina prisutnost po kojoj prazninu možemo fizički iskusiti. To su neka od razmišljanja koja pobuduje poeziju Neve Lukić. Tako je i u njezinoj trećoj zbirci pjesama pod naslovom *Ježenja*, koja sadrži četrdeset i četiri pjesme raspoređene u nekoliko ciklusa. Zbirka je to koncizne, zbijene poezije koja neprestance oscilira između prisutnog i odsutnog, izrečenog i onog što se ne može uvući u jezik. Zbog takvog temeljnog karaktera ove poezije pjesme Neve Lukić često nisu posve „čitljive“, razne vrste manjkova koje tematiziraju (egzistencijalni, ontološki, komunikacijski, društveni, psihološki, spoznajni i jezični) hotimice ostavljaju, kako sama kaže, „poroznosti“ na tijelu teksta i na tijelu stvarnosti prizvane u tekst. No, u današnjem vremenu u kojem se nastoji da sve bude jasno (u prvome redu, dakako, prema tržišnim i reklamnim zakonitostima), zamućenost zbilje i semantički „višak“ koji se ne da posve „priputomiti“, bolje rečeno kontrolirati, zapravo je jedna od istinskih povlastica poezije, jedna od najvažnijih osobina njezine korjenite slobode.

U iskustvo značenjske nefiksiranosti koje u pjesmi ulazi u iskustvo višeznačnosti, aluzivnosti i poetske novoznačnosti, Neva Lukić zasigurno se inicira i zbog karaktera svojega mišljenja i osjećanja. U njima - kako je otprije vidljivo - prevladavaju vizualno-likovna senzibilnost, intuitivnost, sklonost nadigravanju između predracionalnog i refleksivnog. Ta vizualno-likovna senzibilnost upravo podrazumijeva da mnogi vidljivi ili zamislivi fenomeni imaju svoju sugestivnost, ali ne

(jasno određivo) značenje, da oni pripadaju zbilji i mašti u kojima nedvojbeno „pliva“ naša egzistencija, ali se teško mogu racionalizirati. Ako se tome doda i (neo)egzistencijalistički rakurs u kojemu egzistencija prethodi esenciji, a ne obrnuto, i u kojemu čovjekova sloboda nema neko više određenje, onda vidimo da poezija Neve Lukić „radi“ sa znatnim poljima neodređenosti. Njih pak artikulira ili u jasan ocrt egzistencijalne situacije, ili u sugestiju slojevitih prostora, ili u pronicljive krojke s pripadajućim mikronaracijama osobnih pa i društvenih odnosa. A to se u najvećoj mjeri zbiva putem artikulacije fizičkoga, psihičkoga ili „tekstualnog“ tijela samoga subjekta pjesama. I naslovom već emblemsko „ježenje“ ujedno je i opis i metonimija odnosa toga tijela sa svim vanjskim i unutarnjim podražajima, svojevrsna egzistencijal-analitika koja prodire duboko pod kožu, ali se i širi na sve što subjekt(ica) doslovno ili metaforički dotiče.

Ako je u svojoj prethodnoj zbirci pjesama *Sjene sjemenki* u toj analitici bila uvelike usmjerena na kozmičke, kozmološke i jezične dimenzije, ovdje je fokus Neve Lukić na introspekciji, psihologizaciji, sažetoj vizualnoj analizi i imaginaciji te lucidnom „hvatanju“ detalja i atmosfera međuljudskih i društvenih odnosa. A na fokusirane teme gleda

se, dakle, iz perspektive tijela, njegove velike osjetljivosti, čak osjetilnosti („ježenje“!), koja – često i predracionalno, intuitivno – reagira na vlastitu nutrinu, fantaziju, strahove, predmete, najbliskije ljude, društvene situacije. Perspektiva tijela uvelike je pak određena i njegovom smrtnošću, ugroženošću, krhkošću, prolaznošću, determinantama kojima je određen pa i ograničen i sam subjekt pisanja. Pa i njegovo pisanje sve više postaje nadgravanje sa smrću, jezična odgoda što proizvodi trajnost pjesme i njezina svijeta jer oni nadživljuju i sam subjekt koji ih ispisuje („U tamnici tijela/ kosti čekaju svoju siluetu,/ sve lubanje bit će izložene/ suncu i mjesecu/ Jedino zubi su smrt/ koja previše se zanijela/ pa je surovo niknula/ iz tijela k suncu“).

U raskoraku između poezije i smrti, između jedne riječi iz koje sve nastaje i sve se diverzificira („Sve je u početku bila ista riječ“), i rasapa kojemu je sve prije ili kasnije podložno, subjekt je nužno trpni. U njegovoj svjesti i iskustvu očituje se raspeće (kako glasi naslov jedne pjesme u knjizi) kao egzistencijalna konstanta svakog ljudskog života, sva-ke spoznaje, jezika, čak i same prirode i kozmosa. U raspeću kao raskoraku i razmaku koje čovjek nastoji spoznati, prihvatići kao egzistencijalnu nužnost, ali i nadvladati, ogoljuje se sva ljudskost i na neki način oslobođa. Raspinje se i tijelo jezika kako bi se sav svijet oslobođio njegove nedostatnosti i počistio teren za neki novi jezik koji bi mogao ispuniti, a ne isprazniti zbilju („U njihalkama raspetim između zemlje i neba/ U mrežama izdužljenim bezbroj godina/ Bivaju ljudska tijela/ Obnažena, slobodna/ Svi osam milijardi Zemljana/ plovi ulovljenom lađom asfalta/ Zemlja je pusta, ispražnjena,/ oslobođena jezika“).

Iz tijela, njegove epiderme i intuicije, mogu se, nadalje, dokučiti izvanjezični prostori, iz naracije može se doprijeti do onog nekazivog koje Neva Lukić, kako rekoh, najčešće evocira izrazitom likovnom i taktilnom senzibilnošću („Postoje ljudi koji kad pripovijedaju/ Njihove priče zauzmu sobu// Umjesto tamnih ljudskih tijela,/ Vidim teške, ovalne farove/ Dodiruju mi ruke i bude sve one/ Drake,/ Tanke i prozirne;/ Najednom strše u odsutnost“). Ta senzibilnost ide do boje i njezine odsutnosti, do suptilnog dodira i njegove senzitiv-

nosti koja se proširuje sve do nedodirljivog prostora. Svime se time zapravo nastoji proširiti reducirani svijet racionalnoga i provjerljivoga autentičnim iskustvom tijela. Ono svojim delikatnim osjetilima dostiže cjelinu zbilje koja izmiče racionalističkom diskursu, a poetski ipak može biti sugerirana. Govor iz tijela i o tijelu često se koristi i kao objektivni korelat, dakle, konkretna slika koja je i metafora egzistencije, psihologije, ontologije. Dapače, tijelo - uza svoju doslovnu konkretnost – biva i sinegdoha samoga subjekta i svih njegovih proživljaja i sadržaja, primjerice, svojevrsnoga rasapa osobnosti, odnosno decentriranosti („Tijelo mi se rasipa/ u rojeve malih mušica,/ nestaju mi ruke, madeži,/ bezbolno od tkiva odvojeni./ Tijelo sad su potresi,/ mrazovi na dnu taloga kave“).

U nekim pak pjesmama, osobito u ciklusu *Amnezija ježenja*, Neva Lukić - povrh introspekcije i naglašene vizualno-taktilne senzibilnosti – uvodi i pjesme koje skicozno i lucidno ocrtavaju neku međuljudsku situaciju. U njima uspijeva uhvatiti esenciju nekog prizora, primjerice nestrpljivu psihologiju ljudi koji čekaju u redu, razliku između ženske i muške pozicije u emotivno-seksualnim odnosima, žensku majčinsku ulogu, paradoks različitih etničkih identiteta koji se isprečuju između bake i njezina unuka. U tim je pjesmama stil naglašeno objektivistički, najčešće dominira distancirani subjekt iskaza koji sažeto i bez veće figurativnosti deskribira određenu situaciju, a povremeno se tema opisuje s dozom karikaturalnosti i grotesknosti („Napravio se red na stepenicama banke./ Na početku kolone ne pomiče se/ lijeva, umrtvljena noga starice./ Oni bi tijelima željeli naprijed,/ jer napravio se red preko reda“). Takve pjesme imaju i mikronaracije koje ih, vješto vođenom dramaturgijom, čine intrigantnima i životopisnima te stilski precizno izvedenima.

Neva Lukić u zbirci pjesama *Ježenjaima* i pjesama asocijativnije semantičke strukture i slobodnije imaginacije, u kojima su – uglavnom između stihova i strofa – znatniji značenjski preskoci i u kojima oniričnost zamjenjuje logiku. Takve pjesme (ili barem njihovi dijelovi) donekle se naslanjaju na izvorne ili derivirane nadrealističke i hermetističke poticaje, i to, primjerice, Lorce, francuskih nadrealističkih i talijanskih hermetističkih pjesni-

ka. Pri korištenju nešto oštrijih asocijativnih preskoka i montažnih rezova, u spomenutim pjesama češće su jednočinje konstrukcije ili dvostišne i trostišne strofe (distisi i terceti) jer se, dakle, inzistira na tematskoj fragmentaciji i jukstapoziciji („Opsjela me La Luna.// Mjesec.// Mijenja spol.// Toplim trbuhom/ Obraz ritma/ diše mu imenom.// Okrugla mi kost tijela./ Koža uglata“). Valja zaključiti da se Neva Lukić u svojoj trećoj zbirci pjesama *Ježenja* još znatnije okrenula propitivanju individualne egzistencije, uvjetima njezina društvenog i osobnog postojanja te dubinskim psihološkim procesima i spoznajama, objektiviziranim u očuđujućim kombinacijama lirskega slika i refleksija. Novost je i naglašenija tema tijela kao temeljnog aktera ljudskog postojanja i kao perspektive iz koje se gleda čitav vanjski i unutarnji svijet. U tijelu i kroz tijelo doživljava se, dakle, sve – od najkonkretnijih senzitivnih podražaja, dubinske psihologije, refleksivnosti, subjektiviziranoga motrenja na osobne i društvene odnose, sve do vizualizacija koje se povezuju s likovnošću i duhovnih protega u kojima se nadaje neka temeljna praznina kao jedan od ontoloških konstituensnih svijeta. Tijelo je sada ona konkretnost kroz koju se sve gleda i koja je u prethodne dvije zbirke Nevi Lukić u prvome redu bio jezik. Ta konkretnost, ako i metaforički transponirana, sada biva uistinu karnalna, taktilna, senzitivna, vizualna, auditivna itd. Time je i ova poezija na dobitku, i to većom plastičnošću, preciznošću i sugestivnošću same poetske fakture. Ta faktura izvedena je, kako sam već naglasio, posve kontroliranim diskursom u kojem prevladavaju nešto kraće pjesme bez značenjskih ili izraznih redundancija, subjekt u iskazu suzdržane afektivnosti, a izrazite refleksivnosti te subjekt iskaza koji generira uglavnom deskriptivni izraz i ponešto distanciranu refleksiju. Sve to pokazuje da je Neva Lukić uvelike ovladala vlastitim poetskim izričajem. On je sada još kvalitetniji u svojem neobičnom prepletanju kozmičke, vizualne, egzistencijalne, socijalne, psihološke i karnalne dimenzije, čime vrijedna poezija Neve Lukić biva jasno uočljiva na suvremenoj hrvatskoj pjesničkoj sceni.

Davor Šalat

Poezija modernističke slojevitosti

**Andrijana Kos Lajtman
Stepenice za Stojanku K.**

V.B.Z., Zagreb, 2019.

Premda je uobičajeno da se vrijednosni sud o nekoj knjizi uobiči na kraju književne kritike, odnosno osvrta, ovdje ću postupiti obrnuto. Smatram, naime, da je zbirka pjesama *Stepenice za Stojanku K.* dosad najbolja pjesnička knjiga Andrijane Kos Lajtmante da je riječ o izvrsnoj poeziji pa je prvenstveni cilj ovoga teksta potkrijepiti argumentima takav zaključak. Teško da bismo u ikojoj zbirci pjesama na svijetu mogli pronaći cijelovito sadržajno-izrazno savršenstvo, a je još teže da bismo se o tome svi mogli složiti, pa tako i u ovoj zbirci zasigurno ima pokoji manje uspjeli stih ili slika. No, kako mi se vidi, izrazit je kvalitativni standard većine pjesama i cijele zbirke, što ovu knjigu promiče među najuspjelije u hrvatskome pjesništvu proteklih godina. Rijetko se, naime, događa da neobična, izrazito maštovita i bujna metaforičnost bude tako čvrsto motivirana ontološko-egzistencijalnom strukturiranošću poetskoga svi-